

UDK: 37.091.3:378.147

Karima RAXMANBERDIYEVA,
Toshkent Davlat Sharqshunoslik universiteti dotsenti, PhD

Pedagogika fanlar doktori, professor X.Xudoyqulov taqrizi asosida

“LOYIHA” METODINI AMALGA OSHIRISHNING TAMOYILLARI

Аннотация

Ushbu maqolada ta'lim jarayonida keng qo'llanilayotgan “Loyiha” metodining asosiy tamoyillari yoritiladi. Loyiha metodi o'quvchilarning mustaqil fikrlashi, ijodiy yondashuvi, muammoni hal etish ko'nikmalarini shakllantirishga xizmat qiladigan innovatsion pedagogik yondashuvdir. Maqolada ushbu metodni samarali amalga oshirishga oid tamoyillar — maqsadning aniqligi, o'quvchi faoliyatining mustaqilligi, hamkorlikda ishlash, amaliy natijaga yo'naltirilganlik, jarayonning bosqichma-bosqich tashkil etilishi hamda baholashning shaffofligi kabi asosiy jihatlari batafsil tahlil qilinadi. Shuningdek, loyiha metodi o'quvchilarning kompetensiyalarini rivojlantirishda tutgan o'rnini, zamonaviy ta'lim talablariga mosligi va o'qitish jarayonida qo'llashning afzalliklari amaliy misollar asosida bayon etiladi.

Kalit so'zlar: loyiha metodi, pedagogik texnologiya, tamoyillar, amaliy faoliyat, mustaqil ta'lim, integratsiya, muammoli vaziyat, kreativ fikrlash, hamkorlik, kompetensiya, baholash, o'quv jarayoni, innovatsion metodlar.

PRINCIPLES OF IMPLEMENTING THE ‘PROJECT’ METHOD

Annotation

This article highlights the main principles of the widely used “Project” method in the educational process. The project method is an innovative pedagogical approach aimed at developing students' independent thinking, creative problem-solving, and analytical skills. The article provides a detailed analysis of the principles for effective implementation of this method — clarity of objectives, independence of student activity, collaborative work, focus on practical results, step-by-step organization of the process, and transparency in assessment. In addition, the article demonstrates the role of the project method in developing students' competencies, its alignment with modern educational requirements, and the advantages of applying it in the teaching process through practical examples.

Keywords: project method, pedagogical technology, principles, practical activity, independent learning, integration, problem-based situations, creative thinking, collaboration, competency, assessment, educational process, innovative methods.

ПРИНЦИПЫ РЕАЛИЗАЦИИ ПРОЕКТНОГО МЕТОДА

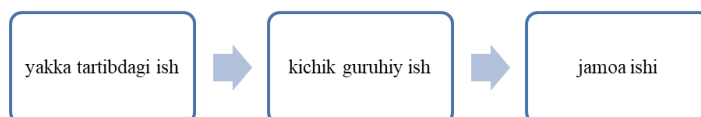
Аннотация

В данной статье освещаются основные принципы широко применяемого в образовательном процессе «проектного» метода. Проектный метод представляет собой инновационный педагогический подход, направленный на развитие у студентов самостоятельного мышления, творческих способностей и навыков решения проблем. В статье подробно анализируются принципы эффективного внедрения этого метода - четкость целей, независимость деятельности студента, совместная работа, ориентация на практический результат, поэтапная организация процесса и прозрачность оценки. Кроме того, демонстрируется роль проектного метода в развитии компетенций студентов, его соответствие современным требованиям образования и преимущества применения в учебном процессе на основе практических примеров.

Ключевые слова: проектный метод, педагогическая технология, принципы, практическая деятельность, самостоятельное обучение, интеграция, проблемные ситуации, креативное мышление, сотрудничество, компетенция, оценка, учебный процесс, инновационные методы.

Kirish. O'qituvchi “Loyiha” metodini qo'llashi uchun topshiriqlarni ishlab chiqishi, loyiha ishini dars rejasiga kiritishi, topshiriqni talabalar imkoniyatlariga moslashtirishi, ularni loyiha metodi bilan tanishtirishi, loyihalash jarayonini kuzatib borishi va topshiriqni mustaqil bajara olishlarini ta'minlashi lozim.

“Loyiha” metodini amalga oshirishning uch xil shakli mavjud.

Ingliz tilini o'qitish jarayonida joriy etilayotgan loyihalash metodi asosida quyidagi natijalarga erishish nazarda tutiladi:

umumiy tarzda olinganda ta'lim maqsadlari, uning mazmuni, metodlari, texnologiyasi, tashkil qilish shakllari va ta'lim tizimini boshqarishdagi yangilanish va ijobiy o'zgarishlar;

konkret pedagogik faoliyatni tashkil qilishda pedagogning har kunlik faoliyatidagi tub o'zgarishlar, xususan chet tili o'qitish bo'yicha ta'lim maqsadlari, uning mazmuni, metodlari, texnologiyasi, darsni va o'qitish jarayonini tashqil qilish shakllari va ta'lim jarayonini boshqarishdagi, o'quv-ta'limiy jarayonni yangi mazmunda qayta shakllantirish va tashkil qilishdagi barcha ijobiy yangilanish va o'zgarishlar;

o'quv jarayonini yangi mazmundagi zamonaviy o'quv rejalari, o'quv dasturlari, o'quv metodik ishlanmalari, darsliklar, metodik ko'rsatmalar, o'quv qo'llanmalari, barcha metodik ishlanmalarning elektron ko'rinishlari bilan ta'minlash imkoniyatiga egaligi, ma'lumotlarning transparentligi: ingliz tilini o'qitish tizimiga milliylik va umumbashariylik tamoyillarining singdirilishi; o'quv jarayonida o'qituvchi va talaba faoliyatini baholash va bilimlarni nazorat qilish, ular munosabatlarini yakdillik asosida yagona maqsad, ya'ni sifatli ta'lim berish va sifatli ta'lim olish natijaviyligiga erishish;

ingliz tilini o'qitishda ta'lim mazmunini demokratlashtirish, liberallashtirish, munosabatlarni teng huquqli qilishga yo'naltirish va boshqalar.

Mavzuga oid adabiyotlar tahlili. Loyiha metodi ta'lim jarayonida o'quvchilarning mustaqil bilish faoliyatini tashkil etish va rivojlantirishga qaratilgan samarali pedagogik texnologiyalardan biri sifatida ko'plab mahalliy va xorijiy olimlar tomonidan tadqiq etilgan. Ilmiy adabiyotlarda mazkur metodning nazariy asoslari, amaliy qo'llanilishi hamda ta'lim samaradorligini oshirishdagi pedagogik imkoniyatlari keng yoritilgan.

Loyiha metodining shakllanishi amerikalik faylasuf va pedagog J. Dyui nomi bilan bog'liq bo'lib, uning pragmatizm nazariyasi ta'limni o'quvchining faoliyati va shaxsiy tajribasiga tayangan holda tashkil etish g'oyasini ilgari suradi. Dyui ta'lim jarayonida bilim tayyor holda berilmasdan, balki muammoli vaziyatlarni hal etish jarayonida o'zlashtirilishini ta'kidlagan. Ushbu yondashuv loyiha metodining metodologik poydevorini tashkil etadi.

Keyinchalik loyiha metodi V. H. Kilpatrik tomonidan yanada rivojlantirilib, ta'lim oluvchilarning mustaqil faoliyatiga asoslangan o'qitish shakli sifatida ilmiy asoslab berildi. XX asr boshlarida mazkur metod rus pedagogikasida ham keng tarqaldi. V. N. Shulgin, M. V. Krupenina, B. V. Ignatyev kabi olimlar loyiha metodini ta'limni hayot bilan bog'lash, o'quvchilarning ijtimoiy faolligini oshirish va ularni amaliy faoliyatga tayyorlash vositasi sifatida baholaganlar.

Zamonaviy pedagogik tadqiqotlarda loyiha metodi shaxsga yo'naltirilgan ta'lim, kompetensiyaviy yondashuv va interfaol o'qitish texnologiyalari bilan uzviy bog'liq holda o'rganiladi. R. B. Vendrovskaya, V. V. Guzeev, Ye. S. Zair-Bek, O. S. Kruglova, N. B. Krilova, I. Yu. Malkova, Yu. S. Tyunnikov kabi olimlar loyihaviy o'qitishni bilish, tadqiq etish, loyihalash va natijalarni baholashga asoslangan yaxlit didaktik tizim sifatida talqin qiladilar.

Oliy ta'lim tizimida chet tillarini o'qitishda loyiha metodidan foydalanish masalalari Yevropa Kengashining "Chet tilini egallashning umumyevropa kompetensiyalari" (CEFR) talablari bilan uzviy bog'liq holda tahlil qilinadi. Ushbu hujjatda ta'lim oluvchilarning kommunikativ kompetensiyasini rivojlantirish, mustaqil o'rganish va real muloqotga tayyorlash ustuvor vazifa sifatida belgilangani loyiha metodining dolzarbligini yanada oshiradi.

Mahalliy tadqiqotchilar tomonidan olib borilgan ilmiy izlanishlarda ham loyiha metodining mustaqil ta'limni tashkil etishdagi o'rni alohida ta'kidlanadi. Xususan, loyihaviy yondashuv talabalarining o'quv-bilish motivatsiyasini oshirishi, axborot bilan ishlash, tahlil qilish va hamkorlikda faoliyat yuritish ko'nikmalarini rivojlantirishi ilmiy jihatdan asoslab berilgan.

Shu tariqa, mavzuga oid adabiyotlar tahlili loyiha metodining nazariy va amaliy jihatdan puxta ishlab chiqilgan, zamonaviy ta'lim talablariga mos va mustaqil ta'limni samarali tashkil etish imkonini beruvchi pedagogik texnologiya ekanligini ko'rsatadi.

Tadqiqot metodologiyasi. Oliy ta'lim tizimida chet tili o'qituvchilarini tayyorlash jarayoniga Yevropa Kengashining "Chet tilini egallash umumyevropa kompetensiyalari: o'rganish, o'qitish va baholash"ning xalqaro me'yorlari (CEFR – Common European Framework of Reference) tatbiq etilayotganligi ham o'z navbatida talabalar uchun faol muloqot muhitini yaratish asosida ularning muloqot madaniyatini rivojlantirishga imkon beradigan pedagogik shart-sharoitni hosil qiladi. Shunga ko'ra OTMga kirishda CEFR va IELTS (International English Language Testing System) mavjudligini inobatga olish joriy etildi.

Ingliz tili o'qituvchisidan har bir ma'ruza va seminar mashg'ulotlarini olib borishda quyidagi pedagogik talablar bajarilishi talab etiladi:

- talabalar o'rganilayotgan chet tiliga doir avval olgan bilimlarini tartibga solish;
- ma'ruza materiallarini taqdim etishda muammoli pedagogika va interfaol usuldan keng foydalanish;
- materiallarni tayyorlashda o'quv materiallarining aniq muammo asosida pedagogik jarayonga kiritilishiga e'tibor qaratish;
- muammoning ilmiy-nazariy va tarixiy ta'rifi ishlab chiqish;
- muammo doirasida talabalar diqqatini jamlashga erishish;
- muammoli o'rinlarga nisbatan talabalar munosabatini to'g'ri shakllantirish;
- muammo yechimiga doir pedagogik fikrlar koordinatsiyasini berish orqali talabalar bilimlarini nazorat qilish;

– muammo tahlili davomida darsning turli nazariy, ilmiy, tarixiy, faktlarga asoslangan ma'lumotlarining mustahkamlanishi va takrorlanishiga erishish;

– muammoning ko'nikma sifatida tafakkur jarayonida mustahkam o'rnatilgan uchun uy vazifalari va ularning tahlilini ishlab chiqish, yechimlarni talabalar tomonidan bajarilishini ta'minlash;

– talabalarni keng ravishda chet tili ta'lim jarayoniga — dars doirasida ham, darsdan tashqari faoliyatlarda ham jalb qilish.

Oliy ta'lim mazmunida ingliz tilidan tanlangan o'quv materiallari auditoriya va auditoriyadan tashqari mashg'ulotlar unumdorligi hamda o'qitish samaradorligini oshiradi. O'qitish metodlarini tanlashda o'qituvchi ta'limning aniq sharoitida eng kam vaqt sarflab, o'quv-tarbiya vazifalarining samarali hal etilishiga qaratilgan eng ma'qul usulni tanlashi maqsadga muvofiqdir.

Yuqoridagi fikrlarni umumlashtirib aytganda, OTMlarda ingliz tilini o'qitish jarayoni Davlat talablari asosida belgilangan ta'lim mazmuni, maqsadi va tarkibiy tuzilishi asosida tashkil etilishi;

talabalarda ingliz tili o'quv kursining ilmiylik elementlari singdirilgan poydevorini shakllantirishi;

o'quv faniga bo'lgan qiziqishni oshirishi;

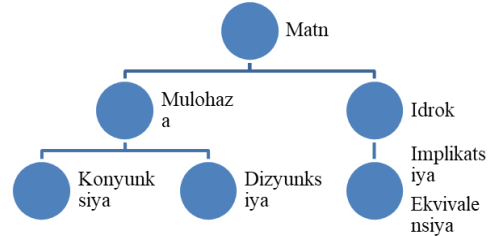
talabalarda ingliz tilida o'qish, yozish, tinglab tushunish va og'zaki nutqni takomillashtirishi;

ijodiy fikrlash malaka va ko'nikmalariga asos solishi lozim.

Ingliz tili bo'yicha davlat talablari, mavjud adabiyotlar, dastur va o'quv rejalari tahlili shuni ko'rsatadiki, o'qitish metodlari va vositalarini tanlashda, ayniqsa, nazariy bilimlarni mustahkamlash, fanga qiziqish uyg'otish, fan mazmunini

bo'lajak kasb bilan bog'lashda amaliy mashqlarni talabalar uchun taqdim etish tavsiya etilgan. Biroq, amaldagi darsliklarda ko'rsatilgan maqsadga erishish uchun bajariladigan amallar ketma-ketligi bo'yicha ijrochiga aniq ko'rsatmalar har doim ham berilmaydi. Shu sababli ingliz tilidan mashg'ulotlarni loyihalashda muhim bo'lgan qarashlar, yondashuvlar va metodikalar o'rganildi.

O'quv jarayonida loyihalash texnologiyalaridan foydalanish ingliz tilini o'qitishda shaxsga yo'naltirilgan ta'lim jarayonini tashkil etish nuqtayi nazaridan muhim ahamiyatga

1-bosqich. Avval berilgan o'quv materialini - ya'ni matn ko'zdan kechiriladi.

2-bosqich. Mundarija bilan tanishiladi. Matn bo'lumlari ko'zdan kechiriladi. Keyin savollar tuziladi, masalan: "Men matndan nimani o'rganishim lozim?" yoki "Matndagi qaysi ma'lumotlar men uchun muhim?"

3-bosqich. Talaba matn yoki o'quv qo'llanmasining qaysi bo'limida savollarga javoblarni topish mumkinligini aniqlaydi. Ba'zan savolga javob butun matnda emas, balki uning ma'lum bir qismida bo'ladi.

4-bosqich. Matn o'qiladi va savollarga javoblar topilib boriladi. Buni turli chizmalar yoki sxemalar orqali amalga oshirish mumkin.

5-bosqich. Tuzilgan savollarga javoblarni aniq shakllantirish yoki yozib chiqish amalga oshiriladi.

6-bosqich. O'quv materialini asosida olingan bilimlar umumlashtiriladi. Ushbu metod mustaqil o'rganishni tizimli va puxta tashkil etadi. Talabalar matn mustaqil o'rganish, tahlil qilish va ma'lumotlarni saralashni o'rganadilar.

Bundan tashqari boshqa metodlar ham mavjud bo'lib, ular individual o'rganishdan tashqari o'rgatishni ham nazarda tutadi. Zig-zag va HAITI metodlari shular jumlasidan.

ega. Ta'lim jarayonida loyihalash texnologiyalarining qo'llanilishi taraqqiyoti o'z tarixiga ega bo'lib, bunda amerikalik olim J. Dyuning pragmatizm nazariyasi alohida o'rin tutadi.

Talaba ingliz tilidagi matn quyidagi tushunchalar ketma-ketligida anglashga intilishi lozim:

Tadqiqot davrida talabalarning ingliz tilini mustaqil o'rganish jarayoniga Ufalaz metodi tatbiq etildi. Ushbu metod oltita bosqichdan iborat:

Zig-zag texnikasi katta hajmdagi ma'lumotlarni qisqa vaqt ichida o'zlashtirish zarur bo'lganda qo'llaniladi. Bu metodning afzalliklari quyidagilardan iborat:

- katta hajmdagi o'quv materialini batafsil va qisqa muddatda o'zlashtirish;

- matndan asosiy ma'lumotlarni ajratish va tizimlashtirish ko'nikmalarini rivojlantirish;

- guruhda ishlash malakasini shakllantirish.

Zig-zag texnikasi "o'rgan va o'rgat" tamoyiliga asoslanadi. Metod nafaqat auditoriyada, balki auditoriyadan tashqarida ham qo'llanilishi mumkin.

Xulosa. Metod bo'yicha guruh teng miqdordagi kichik guruhlar bo'linadi (masalan: 4 kishilik 3 ta guruh). Har bir guruhda ishtirokchilarga 1, 2, 3 raqamlar tarqatiladi. Keyin barcha 1-lar, 2-lar, 3-lar alohida guruh bo'lib birlashadi. Har bir yangi guruhga turlicha o'quv materialini beriladi. Ularni o'rganib bo'lgach, talabalar dastlabki guruhlariga qaytib, o'z o'rgangan qismlarini guruhdoshlarga tushuntiradilar. Shu orqali ular "o'qituvchi" roliga ko'tariladilar.

ADABIYOTLAR

1. Рубинштейн С.Л. Основы общей психологии [Текст] /С.Л. Рубинштейн. – СПб: Питер, 2003. –705 б.
2. Выготский Л. С. Педагогическая психология. – М.: АСТ, 2005. – С.672 .
3. Рубинштейн С. Л. Проблемы общей психологии. – М.: Издательство «Педагогика», 1973.– С. 424.
4. Ронзин Д.В. Собеседник: партнер или объект для манипуляций? //Научно-информационный бюллетень Ленинградского ин-та ядерной физики АН СССР, 1991.- №3. С.28-35.